

ANAYASA MAHKEMESİ TARAFINDAN SİYASİ PARTİLERİN MALİ DENETİMİ SONUCUNDA İÇTİHADİ OLARAK OLUŞTURULAN YENİ BİR KARAR TÜRÜ: KABUL EDİLMESİNİN MÜMKÜN OLMAMASI

Fatih Güler¹

Öz

Siyasi partiler demokrasinin vazgeçilmez unsurlarındandır. Siyasi partiler açısından mali saydamlık ve hesap verilebilirlik, hem anayasal hem de toplumsal konuları gereği hayati önem taşımaktadır. Anayasa Mahkemesinin anayasal görevlerinden bir tanesi de siyasi partilerin mali denetimidir. Anayasa Mahkemesi siyasi partilerin mali denetimi sonucunda ilgili siyasi parti hakkında anayasal ve yasal hükümler doğrultusunda ya gelir-giderlerin doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna karar vermekte ya da mevzuat hükümlerine aykırı gelir ve giderler hakkında hazineye gelir kaydedilmesine karar vermektedir. 2013 yılından itibaren Anayasa Mahkemesi siyasi partilerin mali denetimi esnasında şeklen kanuna uygun gözükse fakat günlük hayatın doğal akışında aykırılığı açık ortada olan bazı siyasi parti hesaplarının ‘ kabul edilmesinin mümkün olmadığı ’ yönünde kararlar vermeye başlayarak “ içtihadî ” nitelikte üçüncü bir karar türü oluşturmuştur. Çalışmada Anayasa Mahkemesinin hangi durumlarda bu yönde karar verdiği ortaya konmuş, bu kararların etkinliği değerlendirilmiş ve çözüm önerileri getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Siyasi Parti
Hesap Verilebilirlik
Mali Denetim
Anayasa Mahkemesi
Kabul Edilmesinin Mümkün Olmaması

Makale Hakkında

Araştırma Makalesi
Gönderim Tarihi : 10.12.2020
Kabul Tarihi : 09.02.2021
E-Yayın Tarihi : 30.05.2021

A NEW KIND OF DECISION MADE BY THE CONSTITUTIONAL COURT AS A RESULT OF FINANCIAL AUDIT OF POLITICAL PARTIES: IMPOSSIBILITY OF ADMISSION

Abstract

Political parties are indispensable elements of democracy. For political parties, fiscal transparency and accountability are vital both due to their constitutional and social positions. One of constitutional duties of the Constitutional Court is the financial audit of political parties. As a result of financial audit of political parties, the Constitutional Court either decides on the correctness and compliance of the income and expenses with the constitutional and legal provisions, or decides to record revenue to the treasury for income and expenses contrary to the provisions of the legislation. Since 2013, the Constitutional Court has started to make decisions stating that it is not possible to accept some political party accounts, which appear to be in conformity with the law during the financial audit of political parties, but whose contradiction is obvious in the natural flow of daily life, and it has created a third type of judgment with a "case law" nature. In the study, the situations in which the Constitutional Court made a decision in this direction, the effectiveness of these decisions were evaluated and solution proposals were made.

Keywords

Political Party
Accountability
Financial Audit
Constitutional Court
Impossibility of Admission

Article Info

Research Article
Received : 12.10.2020
Accepted : 02.09.2021
Online Published : 05.30.2021

Kaynakça Gösterimi: Güler, F. (2021). “Anayasa Mahkemesi Tarafından Siyasi Partilerin Mali Denetimi Sonucunda İçtihadî Olarak Oluşturulan Yeni Bir Karar Türü: Kabul Edilmesinin Mümkün Olmaması”. *Toplum, Ekonomi ve Yönetim Dergisi*, 2 (1), 34-51.

Citation Information: Güler, F. (2021). “A New Kind of Decision Made by the Constitutional Court as A Result of Financial Audit of Political Parties: Impossibility of Admission”. *Journal of Society, Economics and Management*, 2 (1), 34-51.

GİRİŞ

Günümüz dünyasında siyasi partiler demokratik rejimlerin turnusol kâğıtlarıdır. Çok partili siyasi yaşamda, siyasi partilerin bağımsız yapılarını muhafaza etmek ve siyasi partilerin karşılaşabilecekleri mali güçlüklerin doğurabileceği sakıncaları bertaraf edebilmek oldukça tartışmalı ve çözülmesi zor bir sorundur (Özcan ve Yanık, 2011: 119). Siyasi partilerin bu güçlüklerle karşılaşmadan faaliyetlerine

amaçlarını gerçekleştirmeye elverişli bir şekilde devam edebilmelerinin sağlanabilmesi için birtakım anayasal ve yasal güvencelerin sağlanması gereklidir. Bu güvenceler siyasi partilere birtakım imtiyazlar sağladığı gibi (devlet yardımı, vergi muafiyeti, ücretsiz propaganda imkânı vb.) belli dönemlerde kamu otoritesinin denetimine tabii olmayı ve belirli konularda kamu otoriteleri aracılığıyla kamuoyunu bilgilendirmeye yönelik yükümlülükleri de beraberinde getirmektedir.

Türk siyasi partiler hukukunda bu yükümlülüklerden bir tanesi, siyasi partilerin yıllık kesinhesaplarındaki gelir ve giderlerinin doğruluğunun ve Siyasi Partiler Kanununa uygunluğunun Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenmesidir. Siyasi partilerin mali denetiminin Anayasa Mahkemesi tarafından gerçekleştirilmesiyle, ilgili siyasi partilerin destekçileri başta olmak üzere kamuoyu siyasi partilerin gelir ve giderleri hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Seçim dönemleri başta olmak üzere siyasi partiler tarafından yapılan harcamaların seçim sonuçları üzerinde önemli bir etkisi olduğu (Çelik, 2013: 17) gerçeği karşısında siyasi partilerin gelir ve giderlerinin açıklanması önem arz etmektedir.

Anayasa Mahkemesi siyasi partilerin mali denetimi sonucunda siyasi partilerin gelir ve giderlerinin doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna veya kanuna uygun olmayan gelirler ile giderler dolayısıyla da bunların Hazineye gelir kaydedilmesine karar verir. Anayasa Mahkemesinin mali denetimi esnasında siyasi partilerin gelir ve giderlerinin doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna veya kanuna uygun olmayan gelirler ile giderler dolayısıyla da bunların Hazineye gelir kaydedilmesinin yanında siyasi partinin hiç gelir veya giderinin olmaması veyahut siyasi partinin faaliyetlerine devam etmesine imkân vermeyecek düzeyde az gelir veya giderin olması gibi günlük hayatın doğal akışında aykırılığı apaçık ortada olan bazı siyasi parti kesinhesaplarının 'kabul edilmesinin mümkün olmadığı' yönünde kararlar vermesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Çalışmada mali denetimle ilgili yükümlülükleri yerine getir(e)meyen siyasi partiler ile ilgili Anayasa Mahkemesinin son zamanlarda başvurmaya başladığı içtihadi bir karar türü olan 'siyasi parti kesinhesabın kabul edilmesinin mümkün olmaması' ele alınmıştır. Bu çerçevede 'siyasi parti kesinhesabın kabul edilmesinin mümkün olmaması' kararları analiz edilmiş ve Anayasa Mahkemesinin hangi gerekçelerle bu yönde karar verdiği ortaya konarak bir sınıflandırma oluşturulmuştur. Aynı zamanda 'siyasi parti kesinhesabın kabul edilmesinin mümkün olmaması' kararlarının verilmesinin ardından ilgili siyasi partilerin bu hukuka aykırı tutumlarına devam edip etmedikleri değerlendirilerek bu yeni karar türünün etkinliği ele alınarak bir takım çözüm önerileri getirilmiştir.

1. Anayasa Mahkemesince Siyasi Partilerin Mali Denetimi Sonucunda Verilen Karar Türleri

Siyasi partiler demokrasinin vazgeçilmez unsurlarındandır. Siyasi partiler açısından mali saydamlık ve hesap verilebilirlik, hem anayasal hem de toplumsal konuları gereği hayati önem taşımaktadır. Demokrasilerdeki şeffaflık ilkesi, yalnızca pozitif hukuk kurallarına riayet edilmesini değil onunla beraber kamuoyuna açıklamayı, kamuoyunun bilgilendirilmesini de ifade eder (Mehter, 1991: 442). Bunun yanında son zamanlarda siyasi partilerin, adayların ve seçim kampanyalarının finansmanı konusunun ideal bir demokratik ortamın sağlanmasına yönelik etki düzeyinin arttığı söylenebilir (Sarı, 2020: 24). Belli anayasal ve yasal koşulları sağlayan siyasi partilere, anayasanın öngördüğü çoğulcu

demokratik siyasi yapının devamını amaçlayan devlet yardımı (Evrans Topuzkanamış, 2012: 1999) ve siyasi partilerin gelir kaynakları arasında en az devlet yardımı kadar önemli bir yer tutan gerçek ve tüzel kişiler tarafından siyasi partilere yapılan bağışlar (Gözler, 2012: 162) siyasi partilerin mali denetimini gerekli kılan diğer faktörlerdir.

Anayasa, demokrasi ile siyasi partiler arasında sebep-sonuç ilişkisine benzer bir bağ oluşturmuş, siyasi partiler varsa demokrasi vardır, düşüncesini benimsemiş ve bu kabulün sonucu olarak da (Akyel, 2018: 118) asli kurucu iktidar, siyasi partilerin mali denetimine ilişkin hususları anayasal düzenlemeye konu etmiştir. 1982 Anayasasının 69. maddesinin “Anayasa Mahkemesince siyasi partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun tespiti, bu hususun denetim yöntemleri ve aykırılık halinde uygulanacak yaptırımlar kanunda gösterilir” hükmü doğrultusunda siyasi partilerin mali denetimi 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 61 -75. maddeleri arasında düzenlemiştir.

Siyasi Partiler Kanununun 75. maddesinin dördüncü fıkrasına göre Anayasa Mahkemesi siyasi partilerin denetimi sonucunda, siyasi partinin gelir ve giderlerinin doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna veya kanuna uygun olmayan gelirler ile giderler dolayısıyla da bunların Hazineye gelir kaydedilmesine karar verir.

Esasen kanun koyucu bu hükümlerle siyasi partilerin mali denetim sonucunda iki karar türü öngörmüştür. Birincisi kanuna uygulununun kabulü, ikincisi ise hazineye gelir kaydetme. Nitekim uygulama da bu şekilde gelişmiş, Anayasa Mahkemesi siyasi partilerin mali denetimi sonucunda ya siyasi partinin tüm gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunu tespit etmiş, ya siyasi partinin tüm gelir ve giderlerinin kanuna uygun olmadığını tespit ederek gelirler ile giderlerin tümünün Hazineye gelir kaydedilmesine karar vermiş ya da siyasi partinin bazı gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunu tespit etmiş, bazı gelir ve giderin kanuna uygun olmadığını tespit ederek bu gelir ile giderlerin Hazineye gelir kaydedilmesine karar vermiştir.

2013 yılından itibaren Anayasa Mahkemesi siyasi partilerin mali denetimi esnasında şeklen kanuna uygun gözüken fakat siyasi partinin hiç gelir veya giderinin olmaması veyahut siyasi partinin faaliyetlerine devam etmesine imkân vermeyecek düzeyde az gelir veya giderin olması gibi günlük hayatın doğal akışında aykırılığı apaçık ortada olan bazı siyasi parti kesinhesaplarının ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde kararlar vermeye başlayarak ‘içtihadi’ nitelikte üçüncü bir karar türü oluşturmuştur.

2. Bir Karar Türü Olarak Siyasi Parti Kesinhesaplarının Kabul Edilmesinin Mümkün Olmaması

Anayasa Mahkemesi önceleri siyasi partilerin gelir giderleri olmadığı durumda dosyayı işlemeyi kaldırmıştır. Örneğin Anayasa Mahkemesi Adalet Partisinin 1997 yılı (Adalet Partisinin 1997 Yılı Mali Denetimi, 1998) , 1998 yılı (Adalet Partisinin 1998 Yılı Mali Denetimi, 1999), 1999 yılı (Adalet Partisinin 1999 yılı Mali Denetimi, 2001) kesinhesap cetvellerinin incelenmesi sonucunda; Genel Merkez dışında teşkilatının bulunmaması nedeniyle hiçbir gelir ve gideri olmadığı anlaşıldığından dosyanın işlemeyi kaldırılmasına karar vermiştir. Aynı şekilde Anayasa Mahkemesi Büyük Türkiye Partisi'nin 1997 yılı (Büyük Türkiye Partisinin 1997 yılı Mali Denetimi, 1998) ve Fazilet Partisinin 1997 yılı (Fazilet Partisinin 1997 yılı Mali Denetimi, 1998) kesinhesap cetvellerinin incelenmesi sonucunda siyasi

partilere ait gelir ve giderinin olmadığı anlaşıldığından dosyanın işlemde kaldırılmasına karar vermiştir.

Hatta bir dönem Anayasa Mahkemesi gelir ve gideri olmadığından bahisle işlemde kaldırdığı siyasi parti mali denetim kararlarını Resmi Gazete’de ya da resmi internet sitesinde yayınlamamıştır. Nitekim Anayasa Mahkemesine bu konuyla ilgili yapılan bir bilgi edinme başvurusuna şu şekilde cevap vermiştir:

(...) bazı siyasi parti hesaplarının incelenmesi aşamasında (...), gelir ve giderinin olmadığını beyan ettiği(nden) (...) dolayı, incelenmekte olan siyasi parti mali denetim dosyalarının işlemde kaldırılması kararları verilmektedir (...) (ve) kararlar sadece Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı ve ilgili siyasi parti yetkililerine tebliğ edilmektedir (...) (Güler, 2012: 103).

Anayasa Mahkemesi 2015 yılından itibaren bu kararlara Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankasında yer vermeye başlamıştır. Anayasanın Anayasa Mahkemesi kararlarının Resmi Gazetede yayımlanması zorunluluğuna ilişkin hükmüne aykırı olarak değerlendirilebilecek bu uygulamanın, en azından Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankasında yer verilerek telafi edilmesi önemlidir.

Anayasa Mahkemesi 2013 yılından itibaren daha önceki uygulamasından ayrılarak bazı siyasi parti kesinhesaplarının ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde kararlar vermeye başlamıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsil edilen siyasi partilerin, özellikle Anayasa Mahkemesince Siyasi Partiler Kanununa aykırı bulunarak Hazineye gelir kaydedilmesi yönündeki kararları kamuoyunda ciddi ilgi uyandırmaktadır. Fakat siyasi partilerin mali denetimi sonucunda verilen ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönündeki kararlar kamuoyunun dikkatini oldukça sınırlı ölçüde çekmektedir (Milliyet Gazetesi, 2017).

Anayasa Mahkemesi siyasi partilerin mali denetimi sonucunda ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde 58 siyasi parti hakkında 117 adet karar vermiştir. Bu 58 siyasi partinin, bir kısmının, kamuoyunda ‘küçük partiler’ olarak adlandırılan belli ideolojik tabanlı (sosyalist, komünist vb.), sınıfsal kökenli (işçi, emekçi, köylü vb.), toplumsal cinsiyeti esas alan (kadın) (Yılmaz ve Ezici, 2017: 1982) veya dezavantajlı gruplara odaklanan (engelli) siyasi partiler olduğu söylenebilir.

Anayasa Mahkemesinin siyasi partilerin mali denetimi sonucunda siyasi parti kesinhesaplarının ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde verdiği kararlar açık kanuni dayanaktan yoksun olması sebebiyle eleştirilebilir. Gerçekten de yukarıda ifade edildiği gibi siyasi parti kesinhesaplarının ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ karar türü 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununda sayılan karar türleri arasında yer almamaktadır. Anayasa Mahkemesinin denetim alanı dışına çıkmasına sebebiyet veren bu fiili durumun gerekçesi olan yasal boşluğun ortadan kaldırılması gerekliliği yadsınamaz.

Burada yasama organına önemli bir rol düşmektedir. Yasama organının siyasi partiler hukuku ile farkındalığının yüksek düzeyde olması ve gelişen koşullar ışığında yeni fiili ve hukuki durumlar karşısında çekinmeden inisiyatif alması, siyasi partilerin mali denetimi sürecinin yalınlaşarak şeffaflaşmasına önemli ölçüde katkı sağlayacaktır.

Örneğin, Anayasa Mahkemesi, 1992 yılından itibaren açık anayasal ve yasal dayanak olmamasına rağmen, koşulları oluşan siyasi partiler hakkında, Değişik İşler başlığı altında, ilgili siyasi parti hakkında dağılmış sayılmasına ve hukuki varlığın sona erdiğinin tespitine yönelik kararlar vermeye başlamıştır

(Güler, 2021: 69). Siyasi partilerin dağılma durumunun tespiti istemlerinin karara bağlanmasına ilişkin yasal dayanak 2011 yılında yapılan kanuni düzenlemeyle sağlanmıştır. Benzer şekilde siyasi partilerin mali denetimi sonucunda siyasi parti kesinhesaplarının ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde karar verilmesinin yasal dayanağı oluşturulmalıdır.

3. Siyasi Parti Kesinhesaplarının Kabul Edilmesinin Mümkün Olmaması Kararlarının Analizi

2020 yılı Kasım ayı itibariyle kesinhesaplarının ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde karar verilen elli sekiz siyasi partiden otuzunun hukuki varlığı sona ermiş olup, diğer yirmi sekiz siyasi parti faaliyetlerine devam etmektedir (Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 2020) (Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı, 2020). Bu veriden hareketle kesinhesaplarının ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde verilen kararların, siyasi partilerin hukuki varlığını sona erdirme (kapanma/dağılmış sayılma) eğilimlerini hızlandırdığı söylenebilir. Gerçekten de yukarıda ifade edilen otuz siyasi partiden yirmi altısı büyük kongrelerinde kapanma kararı almış, dördünün ise hukuki varlığının sona erdiği Anayasa Mahkemesi (Değişik İşler) tarafından tespit edilmiştir. İlk bakışta kesinhesaplarının ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde karar verilen siyasi partilerin kapanması eğilimine girmesi ‘siyasal alanı’ daralttığı izlenimi oluştursa da, sınırlı ve asgari yasal zorunlulukları yerine getirme konusunda isteksiz olduğu anlaşılan siyasi partiler açısından böyle bir endişenin yersiz olduğu düşünülebilir.

Anayasa Mahkemesinin siyasi partilerin mali denetimi sonucunda ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde verdiği 117 adet kararın büyük bir çoğunluğunu oy birliği ile verdiği söylenebilir. Gerçekten de bu kararların 106 adeti (%90,5) oybirliği ile alınmışken, 11 adeti (%9,5) oyçokluğu ile alınmıştır. Bu veriden hareketle Anayasa Mahkemesinin bu yönde kararları büyük bir uzlaşmayla aldığı söylenebilir.

Oy çokluğu ile kararların tamamına sadece bir üye muhalif kalarak karşı oy bildirmiştir. Bu karşı oyların bir bölümü siyasi partilerin mali denetiminin beş yıl ve daha uzun sürede sonuçlandırılmasının makul ve haklı bir nedeni olamayacağından, adil yargılanma hakkının ihlali oluşturduğu kanaatinden kaynaklanmaktadır (Güçlü Türkiye Partisinin 2008 Yılı Mali Denetimi, 2015). Diğer karşı oyların bir bölümü ise siyasi partilerin mali denetiminin bir tespit görevi niteliğinde olduğu ve yerindelik denetimini kapsamadığı, bu denetimin siyasi partilerin gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğu ile sınırlı olduğu, siyasi partilerin gelir ve gider miktarları ile siyasi faaliyet yapamayacağı, yapmaya yetmeyeceğine ilişkin bir gerekçenin kanuna uygun olmadığı kanaatinden kaynaklanmaktadır (Türkiye Müdafaa-i Hukuk Partisinin 2014 yılı Mali Denetimi, 2018).

Anayasa Mahkemesinin siyasi partilerin mali denetimi sonucunda kesinhesapların ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde verilen kararların, Siyasi Partiler Kanununa 2011 yılında 6111 sayılı yasayla ilave edilen ‘yerindelik denetimi yasağını’ ihlal edip etmediği tartışılmalıdır. Yerindelik denetimi, Anayasa Mahkemesinin, kendisini siyasî partilerin yerine koyarak, siyasi partilerin takdir yetkisini sınırlandıracak ve ortadan kaldıracak nitelikte karar almaları olarak ifade edilebilir (Çelik, 2010: 1351). Bu tanımlama doğrultusunda Anayasa Mahkemesinin kesinhesapların ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde verilen kararların ‘yerindelik denetimi yasağını’ ihlal ettiği söylemek güçtür. Zira bir

siyasi partinin gelir/giderinin olmadığına bildirmesi, gelir/gider belgelerini ibraz etmemesi gibi günlük hayatın doğal akışına uygun olmayan fiillerin hukuk düzeni tarafından korunması beklenmemelidir.

Anayasa Mahkemesinin siyasi partilerin mali denetimi sonucunda siyasi parti kesinhesaplarının ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde karar vermesi halinde, siyasi partinin bu iradesini “hesap verilebilir şekilde kayıt ve belge düzeninin oluşturulmaması, hesabın dışında gelir ve gider oluşturulması” olarak kabul etmektedir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesince Siyasi Partiler Kanununun 75. maddesince mali denetime tabi tutulacak siyasi parti hakkında yürütülecek inceleme ve araştırmayı engellemeye yönelik eylemler olarak değerlendirip Siyasi Partiler Kanununun 111. maddesinin c fıkrasının “75 inci madde gereğince yapılan inceleme ve araştırmaları engelleyen sorumluları ile aynı madde gereğince istenen bilgileri vermeyen sorumluları hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis ve altmış milyon liradan az olmamak üzere ağır para cezası, ... verilir.” hükmü çerçevesinde gereğinin yapılması için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmasına karar vermektedir.

Siyasi parti Anayasa Mahkemesine gelir ve/veya gider bildirmemişse, gelir ve/veya gidere ilişkin belgeler Anayasa Mahkemesine hiç ibraz edilmemişse ve Anayasa Mahkemesi bu gerekçelerin herhangi birine dayanarak siyasi partilerin mali denetiminin ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde karar vermesi halinde bir takım ilave yaptırımlar uygulanması için ilave kararlar alabilmektedir. Bu çerçevede, bu fiiller Siyasi Partiler Kanunu’nun 74. maddesinin ikinci fıkrasının “ ... siyasi partinin aynı hesap döneminde edindiği ... her türlü hakların değerleri ... belirten listeleri ... karara bağlanarak birleştirilmiş bulunan kesin hesap ... onaylı birer örneğinin ... verilmesi ” hükmüne muhalefet olarak değerlendirilerek Siyasi Partiler Kanununun 111. maddesinin fıkrasının “74 üncü madde hükümlerine aykırı hareket eden sorumluları hakkında, üç aydan altı aya kadar hafif hapis ve onbeş milyon liradan otuz milyon liraya kadar hafif para cezası ... verilir” çerçevesinde gereğinin yapılması için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmasına karar verilmektedir.

4. Siyasi Parti Kesinhesaplarının Kabul Edilmesinin Mümkün Olmamasının Gerekçeleri

Anayasa Mahkemesi siyasi partilerin mali denetimi sonucunda ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde verdiği kararların gerekçesi dört ana başlık altında toplanabilir.

- Gelir ve/veya Giderin Olmadığının Bildirilmesi
- Gelir ve/veya Giderin Siyasi Faaliyeti Sürdürmeye Yetmeyecek Düzeyde Az Olması
- Gelir ve/veya Gidere İlişkin Belgelerin İbraz Edilememesi
- Gelir ve/veya Giderlere İlişkin Tutarsızlıklar

4.1. Gelir ve/veya Giderin Olmadığının Bildirilmesi

Anayasa Mahkemesinin bu gerekçeyle verdiği toplam 70 (yetmiş) adet karar bulunmaktadır. Bu gerekçeli kararların siyasi partilerin mali denetimi sonucunda verilen ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönündeki kararlar içindeki oranı % 60’tır.

Görüldüğü üzere kararların çoğunluğu bu gerekçe esas alınarak verilmektedir. Gerçekten de günlük hayatın doğal akışında, sadece genel merkez düzeyinde faaliyet gösteren siyasi partilerin bile bir takvim yılı boyunca herhangi bir giderinin olmadığı düşünülemez. Bu durum açıkça günlük hayatın doğal akışı

ile çalışmaktadır.

4.2. Gelir ve/veya Giderin Siyasi Faaliyeti Sürdürmeye Yetmeyecek Düzeyde Az Olması

Anayasa Mahkemesinin bu gerekçeyle verdiği toplam 18 (on sekiz) adet karar bulunmaktadır. Bu gerekçeli kararların siyasi partilerin mali denetimi sonucunda verilen ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönündeki kararlar içindeki oranı %15’tir.

Anayasa Mahkemesi siyasi partilerin faaliyette olduğunu göz önünde bulundurarak teşkilatlara ait en azından yönetim giderlerinin (kira, su, elektrik, telefon, kırtasiye vb.) bulunması gerektiğine işaret etmiştir (Ayyıldız Partisinin 2015 yılı Mali Denetimi, 2019). Bunun yanında Anayasa Mahkemesi siyasi partilerin faaliyette buldukları gayrimenkullerin kendi mülkiyetinde veya kira akdine bağlı yararlanma niteliğinde olması gerektiğine işaret ederek, eğer siyasi partiler parti görevlilerinin mülkiyetinde bulunan veya parti görevlilerinin kira akdine bağlı faydalandıkları gayrimenkullerde faaliyet gösteriyorlarsa, buna ilişkin parti görevlisi ile parti tüzel kişiliği arasında bir kira akdi düzenlenmesi ve buna ilişkin tutarın partiye bağış olarak kaydedilmesi gerektiğini istikrarlı olarak içtihat etmiştir (Milliyetçi Türkiye Partisinin 2017 yılı Mali Denetimi, 2019). Bu içtihadın doğal sonucu da bu işlemlerin bağışların tabi olduğu sınırlamaya tabi olmasıdır. Fakat bu tür işlemler ‘bağış’ niteliğinde yapılmaması sebebiyle siyasi partiler çok az gelir elde etmeleri veya çok az giderlerinin olması durumunda Anayasa Mahkemesi siyasi parti kesinhesabının kabul edilmesinin mümkün olmadığı yönünde karar vermektedir.

Burada siyasi partilerin en az ne kadar gelir veya gideri olması gerektiği sorusu ortaya çıkmaktadır. Siyasi Partiler Kanununda bu konuyla ilgili bir hüküm olmadığı gibi Anayasa Mahkemesinin siyasi partilerin mali denetimi kararlarında da buna ilişkin somut bir kriter ortaya koyduğu da söylenemez.

Anayasa Mahkemesinin siyasi partilerin mali denetimi sonucunda siyasi partilerin çok az gelir elde etmeleri veya çok az giderlerinin olması durumunda verdiği ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ kararlar incelendiğinde 1000 TL ve altında gelir ve giderin siyasi faaliyeti sürdürmeye yetecek düzeyin altında gelir ve gider olarak kabul ettiği görülmektedir (İşçi Demokrasisi Partisinin 2015 yılı Mali Denetimi, 2018).

Anayasa Mahkemesinin siyasi partilerin mali denetimine ilişkin verdiği ‘2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununa uygunluk’ kararları incelendiğinde Anayasa Mahkemesince ‘kabul edilebilir’ ‘asgari’ gelir veya gider miktarı hakkında fikir elde edilebilir. Anayasa Mahkemesi (Türk Birliği Partisinin 2013 yılı Mali Denetimi, 2016) 1200 TL gelir ve 1200 TL gideri kabul edilebilir bularak ‘2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununa uygunluk’ kararı vermiştir. Bu karardan hareketle Anayasa Mahkemesinin bir siyasi parti genel merkezinin bir yıllık gelir ve giderinin, kesinhesabın ait olduğu yıla ait en az iki aylık net asgari ücret tutarı olmasını benimsediği söylenebilir.

Anayasa Mahkemesinin yukarıda zikredilen iki yıl arayla verdiği iki karar bütüncül olarak değerlendirdiğinde, 1000 TL gelir ve giderin siyasi partinin bir yıllık masrafı olarak yetersiz görülmesinin ve 1200 TL gelir ve giderin siyasi partinin bir yıllık masrafı olarak yeterli görülmesinin tartışmaya açık olduğu söylenebilir.

Anayasa Mahkemesince yapılacak mali denetimin daha sağlıklı ve somut temelli bir şekilde sonuçlandırılması amacıyla, en azından, ilgili siyasi partinin asgari kira giderinin tespit edilmesi amacıyla Ankara Adli Yargı Komisyonunda görevli bilirkişilerden, yerel yönetimlerden veya Türkiye Değerleme Uzmanları Birliğine bağlı gayrimenkul değerlendirme uzmanlarından yararlanması düşünülebilir.

4.3. Gelir ve/veya Gidere İlişkin Belgelerin İbraz Edilememesi

Anayasa Mahkemesinin bu gerekçeyle verdiği toplam 28 (yirmi sekiz) karar bulunmaktadır. Bu gerekçeli kararların siyasi partilerin mali denetimi sonucunda verilen 'kabul edilmesinin mümkün olmadığı' yönündeki kararlar içindeki oranı %24'tür.

Anayasa Mahkemesince yapılan denetimin iki yönü bulunmaktadır. Birincisi doğruluk ikincisi kanuna uygunluktur. Doğruluk incelemesi, siyasi partilerin kesinhesaplarına esas teşkil eden defter ve belgelerin gerçekliğinin tespit edilmesine yönelik yapılan bütüncül bir araştırmayı ifade etmektedir. Siyasi partilerin gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun incelenebilmesi için ilk önce ilgili siyasi partilerin kesinhesaplarının doğruluğunun incelenmesi gerekir.

Doğruluk incelemesini sağlamak amacıyla genel merkez hesap cetveli, parti yetkili kurullarınca kabul edilen hesabına ilişkin karar, edindiği taşınmaz ve değeri 100 TL'yi aşan taşınır malların, menkul kıymetlerin ve her türlü hakların değerleri ile edinim tarihlerini ve şekillerini de belirten listeler, yıl sonu kasa sayım tutanağı ve banka mutabakat yazıları incelenmektedir. Talep edilmesine rağmen bu bilgi ve belgelerin Anayasa Mahkemesine sunulmaması siyasi parti kesinhesabının doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna karar verilmesini engellemektedir.

Siyasi Partiler Kanununun 70. maddesinin ikinci fıkrasına göre belli bir tutarı geçen harcamaların fatura veya makbuz gibi belgelerle tevsik edilmesinin zorunlu olup 76. maddesinin dördüncü fıkrasında ise belgelendirilmesi gerektiği hâlde belgelendirilmeyen parti giderleri miktarınca parti malvarlığının Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazineye irat kaydedileceği belirtilmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesinin bu uygulaması kanunun bu hükmüne uygun olarak devam etmektedir (Adalet Demokrasi ve Özgürlük Partisinin 2010 yılı Mali Denetimi, 2015).

Fakat Anayasa Mahkemesine bir siyasi partinin gelir ve giderlerine dair hiç bir belge ibraz edilmemesi durumunda 'kabul edilmesinin mümkün olmadığı' yönünde karar verilmektedir. Özetle gelir ve giderlere ilişkin belgelerin bir kısmı ibraz edilmezse 'hazineye irat' tamamı ibraz edilmezse 'kabul edilmesinin mümkün olmadığı' yönünde karar verilmektedir.

4.4. Gelir ve/veya Giderlere İlişkin Tutarsızlıklar

Anayasa Mahkemesinin bu gerekçeyle verdiği toplam 1 (bir) adet karar bulunmaktadır. Bu gerekçeli kararların siyasi partilerin mali denetimi sonucunda verilen 'kabul edilmesinin mümkün olmadığı' yönündeki kararlar içindeki oranı % 1'dir.

Anayasa Mahkemesi (Genç Anadolu Partisinin 2018 Yılı Mali Denetimi, 2019) bu gerekçeyle verdiği tek kararda siyasi partinin ibraz ettiği gelir ve gider kalemleri tutarlı olmamasını kayıt dışı gelir ve gider oluşturulduğunun karinesi olarak değerlendirmiş ve kesinhesabın 'kabul edilmesinin mümkün olmadığı'

yönünde hüküm kurmuştur.

Esasen gelir/gidere ilişkin tutarsızlıklar ‘hazineye irat’ yönünde karar alınmasını gerektirir. Fakat Anayasa Mahkemesi gelir/gidere ilişkin tutarsızlığın olduğu bir mali denetim kararında (Genç Anadolu Partisinin 2018 Yılı Mali Denetimi, 2019) ‘hazineye irat’ yerine kesinhesabın ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde hüküm kurmasına rağmen bunun ayrıntılı gerekçelendirmesini yapmamıştır.

5. Anayasa Mahkemesinin Siyasi Parti Kesinhesaplarının Kabul Edilmesinin Mümkün Olmaması Kararlarının Etkinliği

Anayasa Mahkemesinin siyasi partilerin mali denetimi sonucunda siyasi parti kesinhesaplarının ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde verdiği kararlarının etkinliğinin değerlendirilmesi oldukça önemlidir. Çünkü Anayasa Mahkemesinin bu durumu tespit edip Resmi Gazete aracılığıyla paylaşması önemli olduğu kadar, ilgili siyasi partilerin bu kararların ardından hukuka aykırı duruma devam edip etmedikleri de bilinmelidir.

Anayasa Mahkemesinin siyasi parti kesinhesaplarının ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde verdiği kararlarının etkinliğinin ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde karar verilen tüm siyasi partiler üzerinden değil, bu partiler arasından faaliyetlerine devam eden siyasi partiler üzerinden yapılmasının daha doğru olduğu değerlendirilmiştir.

Siyasi faaliyetlerine devam eden 28 siyasi partiden 14’ü (Anavatan Partisi, Bağımsız Cumhuriyet Partisi, Cihan Partisi, Demokratik Sol Parti, Engelsiz Türkiye Partisi, Genç Anadolu Partisi, Genç Parti, İlk Parti, Kadın Partisi, Milli Mücadele Partisi, Özgürlük ve Dayanışma Partisi, Türk Birliği Partisi, Türkiye İşçi Köylü Partisi, Türkiye İşçi Partisi) Anayasa Mahkemesinin siyasi partilerin mali denetimi sonucunda siyasi parti kesinhesaplarının ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde vermiş olduğu kararın ardından Anayasa Mahkemesinin içtihadı doğrultusunda gelir ve giderlerini Anayasa Mahkemesine sundukları ve Anayasa Mahkemesinin de ilgili siyasi partilerin sonraki yıllara ilişkin kesinhesaplarının doğru ve kanuna uygun olduğu yönünde karar verdiği görülmüştür.

Anayasa Mahkemesi 4 siyasi parti (Büyük Türkiye Partisi, Güven Adalet ve Aydınlik Partisi, İşçi Demokrasisi Partisi, Yenilikçi ve Değişim Partisi) hakkında mali denetimleri sonucunda sadece bir adet ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde karar verildiğinden, bu kararların etkinliği ile ilgili bir değerlendirme yapılamamıştır.

Bunun yanında Anayasa Mahkemesinin siyasi partilerin mali denetimine ilişkin kararları biriktirerek beraber karara bağlanması ilgili siyasi partilerin tutum değişikliğinde bulunmasını engellediği söylenebilir. Büyük Anavatan Partisinin 2010 ve 2011 yıllarına ilişkin mali denetim kararlarının 2013 yılında gelir ve giderin olmaması sebebiyle ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde birlikte karara bağlanması, Alternatif Partinin 2007, 2008 ve 2009 yıllarına ilişkin mali denetim kararlarının 2015 yılında gelir ve giderin olmaması sebebiyle ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde birlikte karara bağlanması, Çoğulcu Demokrasi Partisinin 2014 ve 2015 yıllarına ilişkin mali denetim kararlarının 2017 yılında ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde birlikte karara bağlanması, bu konuya örnek olarak verilebilir. Siyasi partilerin mali denetimi kararlarının biriktirilerek açıklanmasının, şeffaflık ve kamunun

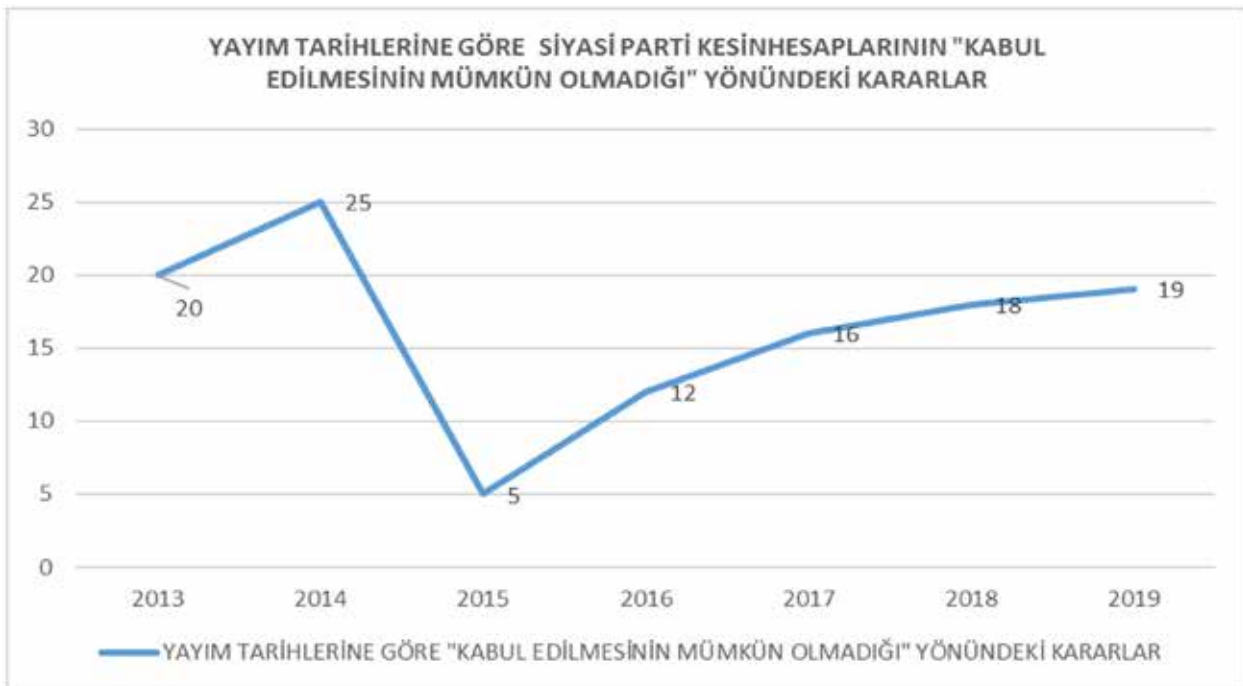
aydınlatılması ilkeleriyle bağdaştırılmasının güç olduğu ifade edilmelidir (Güler, 2012: 83) (Uslu ve Yavuz Dalgıç, 2020: 308).

7 siyasi parti (As Parti, Ayyıldız Partisi, Doğru Yol Partisi, Evrensel Yol Partisi, Hak ve Huzur Partisi, Türkiye Ekonomi ve Kalkınma Partisi, Yeni Dünya Partisi) ise Anayasa Mahkemesinin daha önceki yıllara ilişkin siyasi partilerin mali denetimi sonucunda siyasi parti kesinhesaplarının 'kabul edilmesinin mümkün olmadığı' yönündeki kararına rağmen ilerleyen yıllarda aynı şekilde kesinhesaplarını Anayasa Mahkemesine sunmuş, yani Anayasa Mahkemesinin içtihadı doğrultusunda hareket etmemiştir.

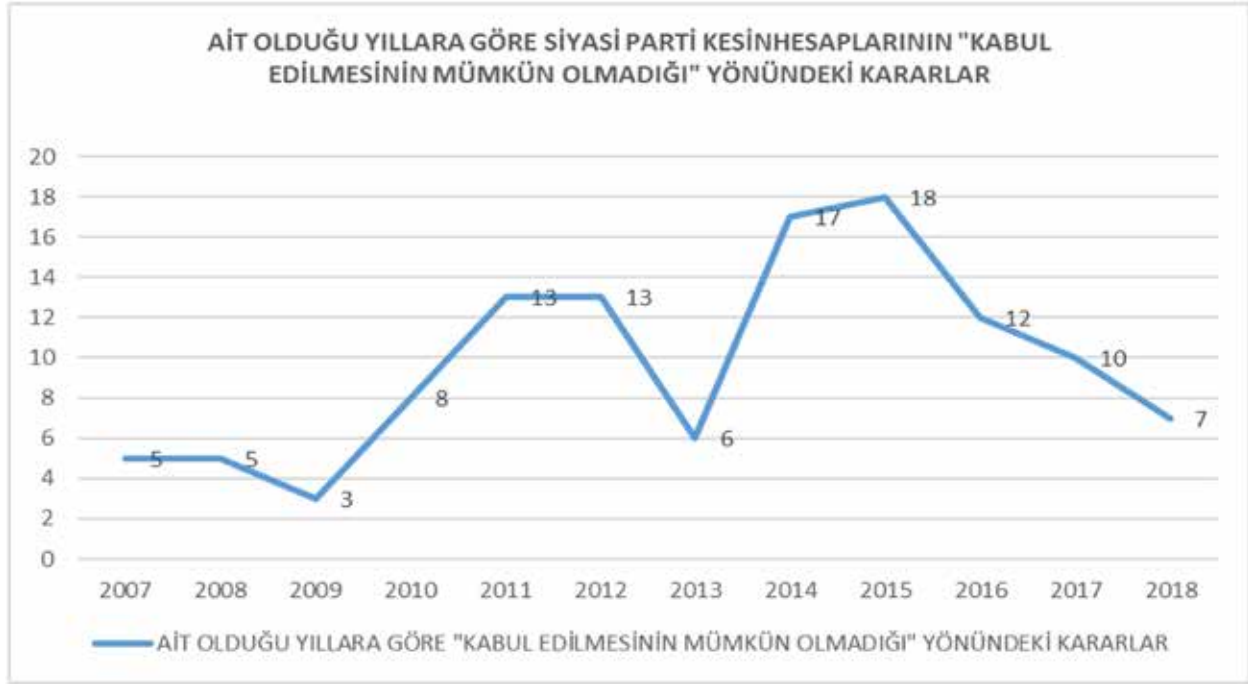
Anayasa Mahkemesinin siyasi partilerin mali denetimi sonucunda verdiği 'kabul edilmesinin mümkün olmadığı' yönündeki kararların siyasi partiler üzerinde kısmen yönlendirici bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Gerçekten de siyasi partilerin bir kısmının Anayasa Mahkemesinin siyasi partilerin mali denetimi sonucunda siyasi parti kesinhesaplarının 'kabul edilmesinin mümkün olmadığı' yönündeki kararlarının ardından takip eden yıllara ilişkin kesinhesaplarını kanuna uygun hale getirdiği görülmektedir. Bunun yanında azımsanmayacak sayıda siyasi partinin (faaliyetlerine son veren siyasi partiler de göz önüne alındığında) Anayasa Mahkemesinin siyasi parti kesinhesaplarının 'kabul edilmesinin mümkün olmadığı' yönündeki kararını takip eden yıllarda da tutumlarını değiştirmedikleri ve direndikleri görülmektedir.

Ülkemizde faal siyasi parti sayıları yıllara göre değişkenlik göstermekle birlikte 70-100 arasında olduğu bilinmektedir (Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 2020). Faal siyasi parti sayısında kayda değer bir değişim olmamakla birlikte siyasi parti kesinhesaplarının 'kabul edilmesinin mümkün olmadığı' yönündeki kararlarda da kayda değer bir azalış olmadığı aşağıdaki şekillerde görülmektedir. Bu verilerden hareketle Anayasa Mahkemesinin siyasi partilerin mali denetimi sonucunda siyasi parti kesinhesaplarının 'kabul edilmesinin mümkün olmadığı' yönündeki kararlarının ciddi anlamda bir etkinliği olduğunu ifade etmek güçtür.

Şekil 1. Yayımlarına Göre Siyasi Parti Kesinhesaplarının 'Kabul Edilmesinin Mümkün Olmadığı' Yönündeki Kararlar

Şekil 2. Ait Olduğu Yıllara Göre Siyasi Parti Kesinhesaplarının ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ Yönündeki Kararlar

Kaynak: Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası

Anayasa Mahkemesinin siyasi partilerin mali denetimi sonucunda siyasi parti kesinhesaplarının ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönündeki kararlarının etkinliğinin artırılması ve siyasi partilerin mali denetimlerinin Anayasanın ve Siyasi Partiler Kanununun sözüne ve ruhuna uygun bir şekilde gerçekleşmesini temin etmek amacıyla, Anayasa Mahkemesinin siyasi parti kesinhesaplarının ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönündeki kararlarının müeyyidelendirilmesi oldukça önemlidir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesince üst üste verilecek iki adet siyasi parti kesinhesaplarının ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönündeki kararının o siyasi parti hakkında dağılmış sayılarak hukuki varlığın sona ermesine gerekçe teşkil etmesi yönünde bir hukuki düzenleme yapılması düşünülebilir.

SONUÇ

Türk siyasi hayatında ‘siyasi parti’ ve onun ‘genel başkanı’ veya ‘yöneticisi’ unvanlarını kullanma hakkına sahip olan gerçek ve tüzel kişilerin, bu unvan/kurumların ciddiyetleri ile mütenasip asgari sorumlulukları yerine getirmeleri konusunda yargısal tedbirlerin alınması ve hukuki bir takım düzenlemelerin yapılması gerekli ve önemlidir. Anayasa Mahkemesinin siyasi partilerin mali denetimi sonucunda siyasi parti kesinhesaplarının ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde verdiği kararlar, ilgili bazı siyasi partilerin yöneticilerinin ‘siyasi alanı daralttığı’ (Milliyet Gazetesi Küçük Partilerin Büyük Sıkıntısı, 2017) yönündeki eleştirileri ile karşılanırsa da, bu tür asgari sorumlulukların yerine getirilmesi konusunda vatandaşların haklı bir beklenti içinde olduğu ifade edilebilir.

Siyasi partilerin mali denetimlerinin Anayasanın ve Siyasi Partiler Kanununun sözüne ve ruhuna uygun bir şekilde gerçekleşmesini temin etmek amacıyla, Anayasa Mahkemesince siyasi partilerin mali denetimi sonucunda siyasi parti kesinhesaplarının ‘kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde karar verilmesi oldukça yerindedir fakat bu karar türünün Siyasi Partiler Kanununda siyasi partilerin mali

denetimi sonucunda verilecek kararlar arasında sarahaten zikredilmemiş olması da ciddi bir eksikliklerdir. Siyasi Partiler Kanununun 75. maddesine eklenecek bir hükümle siyasi parti kesinhesaplarının ‘ kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönünde verilecek kararların siyasi partilerin mali denetimi sonucunda verilecek kararlar arasına eklenmesinin zorunlu olduğu değerlendirilmektedir. Yasama organının siyasi partiler hukuku ile farkındalığının yüksek düzeyde olması ve gelişen koşullar ışığında yeni fiili ve hukuki durumlar karşısında çekinmeden inisiyatif alması, siyasi partilerin mali denetimi sürecinin yalınlaşarak şeffaflaşmasına önemli ölçüde katkı sağlayacaktır.

Anayasa Mahkemesinin siyasi partilerin mali denetimi ile ilgili verdiği kararların etkinliğini arttırmak amacıyla, üst üste verilecek iki adet siyasi parti kesinhesaplarının ‘ kabul edilmesinin mümkün olmadığı’ yönündeki kararının o siyasi parti hakkında dağılmış sayılarak hukuki varlığın sona ermesine gerekçe teşkil etmesi yönünde bir hukuki düzenleme yapılması düşünülebilir.

Anayasa Mahkemesince yapılacak mali denetimin daha sağlıklı ve somut temelli bir şekilde sonuçlandırılması amacıyla, en azından, ilgi siyasi partinin asgari kira giderinin tespit edilmesi amacıyla gayrimenkul değerlendirme uzmanlarından yararlanması düşünülebilir.

Tablo 1. Anayasa Mahkemesinin Mali Denetimleri Sonucunda Kesinhesaplarının 'kabul edilmesinin mümkün olmadığı' Yönünde Karar Verdiği Siyasi Partiler

1	1923 Cumhuriyet Partisi	30	Gönül Birliği Yeşiller Partisi
2	Adaletçi Kurtuluş Partisi	31	Güçlenen Türkiye Partisi
3	Alternatif Parti	32	Güçlü Türkiye Partisi
4	Ana Parti	33	Güven Adalet ve Aydınlik Partisi
5	Anadolu Partisi	34	Güven Partisi
6	Anavatan Partisi	35	Hak ve Huzur Partisi
7	Anayol Partisi	36	İlk Parti
8	As Parti	37	İşçi Demokrasisi Partisi
9	Ayyıldız Partisi	38	Kadın Partisi
10	Bağımsız Cumhuriyet Partisi	39	Lider Türkiye Partisi
11	Bizim Parti	40	Millet ve Adalet Partisi
12	Büyük Anadolu Diriliş Hareketi Partisi	41	Milli Mücadele Partisi
13	Büyük Anadolu Partisi	42	Milliyetçi İrade ve Yükseliş Partisi
14	Büyük Anavatan Partisi	43	Milliyetçi Türkiye Partisi
15	Büyük Türkiye Partisi	44	Milliyetçi ve Muhafazakar Parti
16	Cihan Partisi	45	Özgürlük ve Dayanışma Partisi
17	Çağdaş Türkiye Partisi	46	Sosyalist Demokrasi Partisi
18	Çoğulcu Demokrasi Partisi	47	Türk Birliği Partisi
19	Dayanışma Partisi	48	Türkiye Birlik Partisi
20	Demokratik Sol Parti	49	Türkiye Ekonomi ve Kalkınma Partisi
21	Devrimci Halk Partisi	50	Türkiye Halk Partisi
22	Doğru Yol Partisi	51	Türkiye Hümanist Partisi
23	Doğuş ve Aydınlik Partisi	52	Türkiye İşçi Köylü Partisi
24	Dolunay Partisi	53	Türkiye İşçi Partisi
25	Engelsiz Türkiye Partisi	54	Türkiye İşsizler ve Emekçiler Partisi
26	Ergenekon Partisi	55	Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi
27	Evrensel Yol Partisi	56	Türkiye Müdafaa-i Hukuk Partisi
28	Genç Anadolu Partisi	57	Yeni Dünya Partisi
29	Genç Parti	58	Yenilikçi ve Değişim Partisi

Kaynak: Resmi Gazete 'den yazar tarafından derlenmiştir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışmada içerisinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, çalışmanın özgün olduğunu, bildiririm. Aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Bu çalışma tek yazar tarafından hazırlanarak ortaya konulmuştur.

KAYNAKÇA

- Adalet Demokrasi ve Özgürlük Partisinin 2010 yılı Mali Denetimi, Esas:2011/1 Karar:2015/4 (Anayasa Mahkemesi 5.3.2015), (1.10.2020).
- Adalet Partisinin 1997 Yılı Mali Denetimi, Esas No:1998/34, Karar No: 1998/43, (Anayasa Mahkemesi 20.7.1998), (11.10.2020).
- Adalet Partisinin 1998 Yılı Mali Denetimi, Esas No: 1999/29, Karar No: 1999/42 (Anayasa Mahkemesi 16.11.1999), (15.10.2020).
- Adalet Partisinin 1999 yılı Mali Denetimi, Esas No: 2000/34, Karar No: 2001/4 (Anayasa Mahkemesi 17.5.2001) , (10.10.2020).
- Akyel, R. (2018). “Türkiye’de Siyasi Partilerin Hukuksal Konumları ve Denetimleri”. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, (12), 115-154.
- Ayyıldız Partisinin 2015 yılı Mali Denetimi, Esas: 2016/55, Karar: 2019/29 (Anayasa Mahkemesi 16.10.2019), (10.10.2020).
- Büyük Türkiye Partisinin 1997 yılı Mali Denetimi, Esas No:1998/31, Karar No: 1998/42 (Anayasa Mahkemesi 20.7.1998), (10.10.2020).
- Çelik, Ö. (2010). “Türk Anayasa Hukukunda Siyasi Partilerin Gelir ve Giderlerinin Mali Denetimi”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12 (Özel Sayı), 1303-1362.
- Çelik, Ö. (2013). “Türk Hukukunda Cumhurbaşkanı Adaylarının Seçim Hesaplarının Denetimi”. *Yasama Dergisi*, (25), 17-37.
- Evran Topuzkanamış, Ş. (2012). “Siyasi Partilere Devlet Yardımı”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(2), 167-203.
- Fazilet Partisinin 1997 yılı Mali Denetimi, Esas No: 1998/8, Karar No: 1998/47 (Anayasa Mahkemesi 9.9.1998), (19.10.2020).
- Genç Anadolu Partisinin 2018 Yılı Mali Denetimi, Esas: 2019/23 Karar:2019/42 (Anayasa Mahkemesi 4.12.2019), (10.10.2020).

- Gözler, K. (2012). *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*. Bursa: Ekin.
- Güçlü Türkiye Partisinin 2008 Yılı Mali Denetimi, Esas: 2009/10, Karar: 2015/21 (Anayasa Mahkemesi 1.7.2015), (10.10.2020).
- Güler, F. (2012). *Türkiye’de Siyasi Partilerin Mali Denetiminin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa.Uludağ Üniversitesi.
- Güler, F. (2021). *Seçimlerin Yönetim ve Denetiminde Görev Alan Kurumların Yapısal ve İşlevsel Sorunlarını Giderici Çözümler*. Bursa: Ekin.
- İşçi Demokrasisi Partisinin 2015 yılı Mali Denetimi, Esas: 2017/36, Karar: 2018/29 (Anayasa Mahkemesi 4.1.2018), (13.10.2020).
- Mehter, H. (1991). “Anayasa Mahkemesi'nin Mali Denetim İşlevi”. *Anayasa Yargısı Dergisi*, 8, 441-468.
- Milliyet Gazetesi, (2017). *Küçük Partilerin Büyük Sıkıntısı*. www.milliyet.com.tr, (1.10.2020).
- Milliyetçi Türkiye Partisinin 2017 yılı Mali Denetimi, Esas : 2018/74, Karar: 2019/10 (Anayasa Mahkemesi 13.2.2019) , (14.10.2020).
- Özcan, H. ve M. Yamık (2011). *Siyasi Partiler Hukuku*. İstanbul: Der Yayınları.
- Sarı, C. (2020). “Siyasi Partiler ve Seçim Kampanyalarının Finansmanının Kadın Adayların Seçilmeleri Üzerindeki Etkisi”. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (19),23-32.
- Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı. (2020). *Cumhuriyet Döneminde Kurulan Ve Kapanan Siyasi Partiler*.
- Türk Birliği Partisinin 2013 yılı Mali Denetimi, Esas: 2014/2, Karar: 2016/14 (Anayasa Mahkemesi 26.5.2016), (12.10.2020).
- Türkiye Müdafaa-i Hukuk Partisinin 2014 yılı Mali Denetimi, Esas: 2015/20, Karar : 2018/10 (Anayasa Mahkemesi 4.1.2018), (11.10.2020).
- Uslu, F. ve M.Yavuz Dalgıç (2020). “Siyasi Partilerin Mali Denetimi: Anayasa Mahkemesi'nin 2019 Yılı Kararları Ekseninde Kısa Bir Analiz”. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6 (2), 281-312.
- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı. (2020). *Faaliyette Olan Siyasi Partiler*. www.yargitaycb.gov.tr, (11.10.2020).
- Yılmaz, L. ve E. Ezici (2017). “Sosyal Medya Küçük Siyasi Partiler Açısından Yeni İmkanlar Sunuyor mu?” *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22 (Kayfor 15. Özel Sayı), 1979-1989.

EXTENDED ABSTRACT

Political parties are indispensable elements of democracy. For political parties, fiscal transparency and accountability are vital both due to their constitutional and social positions. One of constitutional duties of the Constitutional Court is the financial audit of political parties.

In the first part of the study, the types of decisions taken by the Constitutional Court as a result of the financial audit of political parties are discussed. As a result of financial audit of political parties, the Constitutional Court either decides on the correctness and compliance of the income and expenses with the constitutional and legal provisions, or decides to record revenue to the treasury for income and expenses contrary to the provisions of the legislation.

In the second part of the study, it was revealed that the Constitutional Court decided to "remove from the transaction" about political parties that were in a similar situation before 2013, and these decisions were not published in the Official Gazette or on the official website of the Constitutional Court. In addition, political parties for which it was decided that "it is not possible to accept final accounts" were counted and some similar aspects were expressed. In 2013, the Constitutional Court started to make decision stating that "it is not possible to accept final accounts", which appears to be in conformity with the law during the financial audit of political parties, but whose contradiction is obvious in the natural flow of daily life, and it has created a third type of judgment with a "case law" nature. In the study, the situations in which the Constitutional Court made a decision in this direction, the effectiveness of these decisions were evaluated and a series of solution proposals were made.

In the third part of the study, the analysis of the decisions of the Constitutional Court stating that "it is not possible to accept the final account" is made and the legal consequences of these decisions are presented. It can be said that the decisions of the Constitutional Court which emerged as a result of the financial audit of political parties and stating that "it is not possible to be admitted" accelerated this process of parties that tend to end their legal existence. It can be said that the Constitutional Court unanimously gave the majority of the decisions supporting that it was "it is not possible to accept final accounts" as a result of the financial audit of political parties. Based on this data, it can be said that the Constitutional Court took decisions in this direction with great consensus.

In the fourth part of the study, the reasons for the decisions of the Constitutional Court stating that "it is not possible to accept the final accounts" are discussed. There is no income and / or expenses, income and / or expenses being insufficient to continue political activity, failure to submit documents regarding income and / or expenses, inconsistencies regarding income and / or expenses. The two decisions of the Constitutional Court given with two years' interval should be considered as a single decision. It can be considered as a contradiction that the income and expenditure of 1000 TL is considered insufficient as a yearly expense of the political party and that 1200 TL income and expenditure is considered sufficient as the annual cost of the political party. As per article 74 of the Code on Political Parties dated 22/4/1983 and numbered 2820, political parties shall submit to the Constitutional Court until the end of June the document signed by their chairpersons. Legal sanctions should be imposed on political parties that do not

comply with these basic legal regulations.

In the fifth part of the study, the effectiveness of Constitutional Court's related decisions are evaluated.

The study concluded that some legal arrangements should be made for the solution of these problems and presented some proposals. It is necessary and important to take judicial measures and to make some legal arrangements in order for political parties to fulfill their responsibilities regarding financial transparency. The decision states "it is not possible to accept final accounts" should be added to the decisions to be taken as a result of the financial audit of political parties. The legislature must have a high level of awareness of the law of political parties. In order to increase the effectiveness of the Constitutional Court's related decisions a connection should be established between the decisions that are related to the statement "it is not possible to accept final accounts" and the termination of the legal existence of political parties. In order to conclude the financial audit to be carried out by the Constitutional Court in a healthier and legal manner, real estate appraisal experts should be used to determine the minimum rental expense.